

ЗАХИСТ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ У СТАРТАПАХ

INTELLECTUAL PROPERTY PROTECTION IN STARTUPS

Бааджи Н.П., к.ю.н., доцент кафедри права інтелектуальної власності
та патентної юстиції

Національний університет «Одеська юридична академія»

У статті досліджується правова природа стартапів в Україні крізь призму чинного законодавства та наукових підходів, зокрема у контексті інтелектуальної власності. Проаналізовано сучасне нормативно-правове регулювання, включаючи Постанову Кабінету Міністрів України № 430 від 23.04.2024 р., Закон України «Про інноваційну діяльність», а також проекти законів щодо підтримки інновацій. Розкрито багатогранність поняття «стартап», яке охоплює як проектну форму, так і суб'єкт господарювання з інноваційною спрямованістю. Наголошено на важливості інтелектуальної власності як ключового активу стартапів, що вимагає належного правового захисту. Обґрунтовано необхідність вдосконалення правового механізму охорони об'єктів інтелектуальної власності у стартап-середовищі та запропоновано правову природу стартапів в Україні крізь призму чинного законодавства та наукових підходів, зокрема у контексті інтелектуальної власності. Проаналізовано сучасне нормативно-правове регулювання, включаючи Постанову Кабінету Міністрів України № 430 від 23.04.2024 р., Закон України «Про інноваційну діяльність», а також проекти законів щодо підтримки інновацій. Розкрито багатогранність поняття «стартап», яке охоплює як проектну форму, так і суб'єкт господарювання з інноваційною спрямованістю. Наголошено на важливості інтелектуальної власності як ключового активу стартапів, що вимагає належного правового захисту. Обґрунтовано необхідність вдосконалення правового механізму охорони об'єктів інтелектуальної власності у стартап-середовищі та запропоновано підходи до формування ефектively нормативної бази для розвитку інноваційної інфраструктури в Україні.

Ключові слова: стартап, інтелектуальна власність, інноваційна діяльність, правове регулювання, правовий статус, інвестиційна діяльність, захист.

The article examines the legal nature of startups in Ukraine through the prism of current legislation and scientific approaches, particularly in the context of intellectual property. It analyzes current regulatory and legal regulations, including Resolution No. 430 of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated April 23, 2024, the Law of Ukraine "On Innovative Activity," as well as draft laws on supporting innovation. The multifaceted nature of the concept of a "startup" is revealed, which encompasses both a project form and an innovation-oriented business entity. The importance of intellectual property as a key asset of startups, which requires adequate legal protection, is emphasized. The need to improve the legal mechanism for protecting intellectual property in the startup environment is justified, and approaches to forming an effective regulatory framework for the development of innovative infrastructure in Ukraine are proposed. The article examines the legal nature of startups in Ukraine through the prism of current legislation and scientific approaches, particularly in the context of intellectual property. It analyzes current regulatory and legal regulations, including Resolution No. 430 of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated April 23, 2024, the Law of Ukraine "On Innovative Activity," as well as draft laws on supporting innovation. The multifaceted nature of the concept of a "startup" is revealed, which encompasses both a project form and an innovation-oriented business entity. The importance of intellectual property as a key asset of startups, which requires adequate legal protection, is emphasized. The need to improve the legal mechanism for protecting intellectual property in the startup environment is justified, and approaches to forming an effective regulatory framework for the development of innovative infrastructure in Ukraine are proposed.

Key words: startup, intellectual property, innovative activity, legal regulation, legal status, investment activities, protection.

Вступ. У сучасних умовах глобальної цифрової трансформації ключовим чинником розвитку національних економік виступає стрімке впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у всі сфери суспільного життя. Особливо помітною є тенденція до активної цифровізації процесів купівлі-продажу товарів, надання послуг та виконання робіт, що зумовлює зміну моделей поведінки споживачів та поступовий перехід до електронної форми взаємодії з суб'єктами господарювання. У таких умовах постає об'єктивна потреба у формуванні ефективної правової бази, яка б відповідала викликам сучасності та сприяла гармонійному розвитку інноваційних секторів економіки.

Одним із ключових елементів інноваційного середовища є стартапи – новостворені підприємства, що реалізують інноваційні ідеї, продукти або послуги, часто з використанням цифрових технологій. Ці суб'єкти господарювання відіграють важливу роль у прискоренні економічного розвитку, впровадженні новітніх технологій, створенні робочих місць та стимулюванні підприємницької активності. Водночас правова природа стартапів, особливості їх функціонування, державної підтримки та інституційного регулювання залишаються недостатньо визначеними як у національному законодавстві України, так і в правових системах інших держав. Відсутність єдиних підходів до кваліфікації стартапів та правового інструментарію їх підтримки створює низку практичних проблем для їх інтеграції у внутрішній та міжнародний економічний простір.

Окрім того, стартапи є головними реципієнтами фінансово-інвестиційної підтримки з боку як державних, так і недержавних структур, зокрема – через систему грантового фінансування, венчурні фонди, бізнес-акселератори тощо. Завдяки високій динаміці розвитку та інноваційному потенціалу, ці суб'єкти виступають привабливими об'єктами для іноземних інвесторів, сприяючи загальному зростанню інвестиційної привабливості держави, модернізації економіки та її інтеграції в глобальні ринки.

У зв'язку з цим виникає нагальна потреба у розробленні концептуальних засад правового регулювання стартапів, формуванні відповідної нормативно-правової бази та забезпеченні умов для їх сталого розвитку. Особливої актуальності ця проблема набуває в контексті імплементації європейських стандартів, цифрової трансформації економіки України та її інтеграції до спільного цифрового ринку ЄС.

Метою статті є всебічний аналіз сучасного стану законодавства України у сфері правової охорони та захисту прав інтелектуальної власності у стартапах.

Виклад основного матеріалу. У правовій науці термін «стартап» має багатогранне значення, яке охоплює як організаційно-правові аспекти, так і економічну природу цього явища. Відповідно до визначення, закріпленого в Постанові № 430 Кабінету Міністрів України від 23.04.2024 року, стартап розглядається як суб'єкт малого або середнього підприємництва чи авторський колектив, діяльність якого орієнтована на створення та комерціалізацію інноваційної продукції. Важливими ознаками такого утворення є інно-

ваційність, підприємницька ініціатива, пошук ефективної бізнес-моделі та орієнтація на подальше масштабування. Особливістю законодавчого підходу є включення до складу стартапу не лише підприємств, а й фізичних осіб, серед яких науковці, науково-педагогічні працівники та здобувачі освіти, що підкреслює його зв'язок із науковими дослідженнями та технологічним розвитком. Таким чином, з правової точки зору стартапи виступають як специфічний суб'єкт цивільно-правових відносин, діяльність якого спрямована на трансформацію науково-технічних досягнень у комерційно успішні продукти або послуги [1].

Також, як зазначено у ст.1 Закону України «Про інноваційну діяльність» від 4 липня 2002 року № 40-IV (зі змінами) [2] інноваційна діяльність спрямована на створення нових продуктів та технологій, що відповідає суті стартапів. Зокрема, у статті 1 Закону йдеться про те, що стартап-компанія є інноваційною, а саме: вона має права інтелектуальної власності на об'єкт права інтелектуальної власності, що є основою для розробки інноваційного продукту та (або) послуги.

Д.В.Збанацький визначає стартап як «компанію або проект, який має коротку історію діяльності та мету отримання прибутку». На думку вченого, «найчастіше стартапи – абсолютно нові проекти й навіть такі, які перебувають лише на стадії розробки» [3].

Поняття стартапу визначено в Положенні про конкурсний відбір проектів для державного стимулювання створення та використання винаходів (корисних моделей) і промислових зразків, затверджене наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 12 грудня 2018 року № 1879 (з урахуванням змін). У цьому документі стартап трактується як стартап-проект, який пов'язаний із розробкою та/або впровадженням: винаходів, корисних моделей, промислових зразків, ноу-хау, інших результатів інтелектуальної чи творчої діяльності [4].

У контексті розвитку цифрової економіки для країн із перехідною економікою, до яких, згідно з актуальними міжнародними дослідженнями, належить і Україна [5], інноваційна діяльність, що ґрунтується на створенні об'єктів права інтелектуальної власності, набуває стратегічного значення. У зв'язку з цим одним із ключових напрямів технологічної трансформації України виступає формування ефективної національної інноваційної моделі розвитку. Важливою умовою її реалізації є посилення науково-технічного потенціалу держави шляхом підвищення ефективності наукових досліджень і науково-технічної діяльності.

Як слушно зазначено у Національній стратегії розвитку сфери інтелектуальної власності в Україні на період 2020–2025 років, поняття інфраструктури комерціалізації об'єктів права інтелектуальної власності доцільно трактувати як еквівалент інфраструктури інноваційної діяльності, в межах якої ці об'єкти створюються, охороняються та впроваджуються. Такий підхід відображає сучасну динаміку розвитку інноваційної сфери, яка дедалі більше набуває мережево - циклічного характеру, на відміну від традиційної лінійної моделі (створення – правова охорона – комерціалізація).

У сучасних умовах створення нових продуктів і послуг здійснюється у форматі активної співпраці між науковими установами, суб'єктами господарювання та кінцевими споживачами. При цьому механізми управління об'єктами інтелектуальної власності стають значно складнішими, вимагаючи системного, міждисциплінарного підходу. [6].

Водночас, у частині першій статті 1 проекту Закону України «Про підтримку та розвиток інноваційної діяльності» вбачається певна непослідовність, адже положення цього документа фактично не визнають створення стартапу як інноваційного проекту. Це суперечить сучасним міжнародним підходам, відповідно до яких стартапи виступають ключовими інструментами інноваційного

розвитку, зокрема у сфері високих технологій та цифрової трансформації.

Проект Закону України «Про підтримку та розвиток інноваційної діяльності» від 2021 року, навпаки, бере під сумнів створення стартапу як проекту. В проекті Закону України, стартап розглядається як суб'єкт господарювання, діяльність якого спрямована на розробку, створення, впровадження інновацій та який: заснований не більше 5 років тому; зареєстрований в Україні; має річний дохід від будь-якої діяльності, що не перевищує суму, еквівалентну 3 мільйонів євро; не створений в результаті злиття, приєднання, виділу або поділу та (або) відчуження існуючого підприємства або його частини. Згідно ст. 14 проекту Закону України стартап віднесено до одного з елементів інноваційної інфраструктури [7]. Водночас у документі, в якому було вперше розглянуто положення щодо стартапу на законодавчому рівні, а саме в ст. 1 проекту Закону України «Про підтримку та розвиток інноваційної діяльності» ще 2015 року також цей суб'єкт інноваційної діяльності розглядався як стартап-компанія із зазначенням, що ним є суб'єкт інноваційної діяльності, який провадить інноваційну діяльність протягом двох календарних років із моменту його державної реєстрації як суб'єкта господарювання у порядку, встановленому законодавством [8], що також заперечує створення стартапу як проекту, що виконується, зокрема суб'єктом малих і середніх підприємств або фізичною особою (групою фізичних осіб), та передбачає розробку, виробництво й реалізацію інноваційної продукції та (або) послуг.

Водночас чинна нормативно-правова база, що регулює інноваційну діяльність технологічних стартапів в Україні, не забезпечує належного визначення їх правової природи та організаційно-правового статусу. Існуючі акти не враховують у повному обсязі специфіку правового регулювання процесів створення, функціонування та стимулювання стартапів, які, у зв'язку зі своєю інноваційною спрямованістю, потребують особливого правового підходу. Це зумовлює необхідність розробки чітких засад правового регулювання інноваційної діяльності стартапів, зокрема щодо захисту прав інтелектуальної власності, що є ключовим активом таких суб'єктів господарювання.

На сьогоднішній день питання правового статусу стартапу здебільшого розглядається в межах доктринальних досліджень. У науковій літературі переважає підхід, відповідно до якого стартап трактується як «процес виходу на ринок новоствореного підприємства з інноваційним проектом, зазвичай у короткі строки та за умов обмежених капіталовкладень» [9].

Водночас, на думку Ярмолюк А.А., актуальним є не лише надання загального визначення поняття стартапу, а й законодавче закріплення категорії інноваційного технологічного стартапу – з урахуванням його правової природи та особливостей функціонування у сфері інтелектуальної власності. Запровадження відповідного понятійного апарату на рівні законодавства сприятиме більш ефективному правовому регулюванню стартап-екосистеми, створить передумови для розробки спеціальних механізмів підтримки таких суб'єктів, а також дозволить гармонізувати українське законодавство з міжнародними підходами у сфері інноваційної діяльності [10].

Важливо підкреслити, що подібні акценти закладено і в Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року, схвалений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 10.07.2019 № 526-р. У Національній стратегії з питань інтелектуальної власності звертається увага на те, що національна система охорони інтелектуальної власності в Україні, попри активний розвиток, досі не є інтегрованою частиною життєвого циклу інновацій. Це призводить до втрати державою значного потенціалу у створенні об'єктів права інтелектуальної власності через відсутність послідовної державної політики у цій сфері.

У зв'язку з цим визначальним завданням є інтеграція державної політики у сфері інтелектуальної власності до системи національної інноваційної політики [6].

Фахівці ВОІВ, у свою чергу, підкреслюють необхідність забезпечення взаємоузгодженої стратегії у сфері інтелектуальної власності з іншими стратегічними документами економічного розвитку, передусім із державною інноваційною стратегією [11]. Саме синергія цих підходів має стати основою для формування національної інноваційної екосистеми, в межах якої інститут інтелектуальної власності перетворюється на багатфункціональний інструмент державної інноваційної політики, здатний регулювати темпи, пріоритети та ефективність інноваційного розвитку.

У зв'язку з посиленням інноваційних процесів у контексті трансформації економіки з ресурсної до цифрової роль ефективного захисту прав інтелектуальної власності набуває особливого значення. Адже саме належна охорона прав інтелектуальної власності сприяє формуванню сприятливого інноваційного середовища, що стимулює проведення досліджень та науково-технічних розробок. У цьому контексті особливо актуальним стає питання раціонального використання та комерціалізації науково-технічних результатів у формі об'єктів права інтелектуальної власності.

Інтелектуальна власність відіграє ключову роль у забезпеченні збереження та зростання нематеріальних активів підприємства, до яких належать, зокрема, торговельні марки, винаходи, промислові зразки, ноу-хау та елементи дизайну. Вона не лише захищає ці цінності від неправомірного використання, а й слугує інструментом формування конкурентних переваг на ринку. В умовах посиленої конкуренції на ринку така власність стає вразливою до посягань з боку недобросовісних суб'єктів, зокрема інвесторів, конкурентів, патентних тролів, а також колишніх роботодавців. У зв'язку з цим захист інтелектуального компонента інноваційного продукту має розглядатися як пріоритетне завдання вже на ранніх етапах формування стартапу.

Ефективно побудована система охорони інтелектуальної власності дозволяє підприємству утвердитися як впізнаваний бренд, посилити ділову репутацію та підвищити довіру з боку споживачів і ділових партнерів. У контексті інвестиційної привабливості особливої уваги заслуговує наявність у стартапів надійного портфеля інтелектуальних прав, що істотно підвищує їхню цінність в очах потенційних інвесторів та венчурних фондів.

З огляду на те, що стартапи зазвичай функціонують у новітніх технологічних або наукових галузях, вирішення питань, пов'язаних з інноваційністю, є для них пріоритетним і водночас складним завданням.

Важливо підкреслити, що інтелектуальна власність є критично важливою на всіх етапах розвитку стартапу – від зародження ідеї до масштабування бізнесу. Без належного правового захисту інновацій стартап може зіткнутися з низкою ризиків, зокрема несанкціонованим копіюванням продукту, втратою унікальності, втратою потенційних доходів або втратою контролю над власною розробкою. Одним із першочергових аспектів діяльності стартапів є забезпечення конфіденційності – адже стратегічною цінністю такого бізнесу на початковому етапі є саме оригінальна ідея або технічне рішення, що потребує належного правового оформлення та захисту [12].

Захист і комерціалізація інтелектуальної власності надають стартапам можливість не лише зберегти, а й ефективно реалізовувати свої унікальні й відмінні продукти або послуги на висококонкурентному ринку, що, своєю чергою, сприяє масштабуванню їхньої діяльності. Одним із ключових чинників успіху стартапів є здатність поєднувати інноваційний підхід і швидкий розвиток бізнесу з чітким плануванням та впровадженням інструмен-

тів правової охорони інтелектуальної власності, зокрема патентів [13].

Стартапи та малі і середні підприємства, які мають зареєстровані права на об'єкти інтелектуальної власності, значно легше залучають інвестиції для комерціалізації своїх продуктів. Крім того, такі компанії мають на 21% вищі шанси подолати етап зростання, а також на 10% частіше досягають високих темпів розвитку. Оскільки для стартапів притаманні високі ризики на всіх етапах становлення, ефективне використання інтелектуальної власності може стати міцною основою для подальшого розвитку. У середньому розмір інвестицій у стартапи, що мають патенти, майже в 2,5 раза перевищує обсяг фінансування стартапів без патентного захисту [14].

У процесі створення продукту засновники стартапів часто залучають сторонніх спеціалістів – розробників, дизайнерів, інженерів тощо. Однак нерідко вони нехтують юридичним оформленням відносин з цими фахівцями: питання закріплення прав на розробку та захисту конфіденційної інформації часто відкладаються або вирішуються лише поверхово. У кращому разі укладається Угода про нерозголошення (NDA – Non-disclosure Agreement), яка має на меті запобігти витоку важливої інформації – від комерційної таємниці до персональних даних.

Втім, навіть NDA або типовий договір про співпрацю не гарантують повного захисту від суперечок щодо прав на інтелектуальну власність [15, 16]. На практиці бувають ситуації, коли виконавець або копіює розробку, або навіть претендує на авторські права, намагаючись отримати повний контроль над результатом. Саме тому про правовий захист стартапу варто подбати ще на етапі його формування.

Щоб уникнути юридичних ризиків, необхідно передбачити передачу прав на створений об'єкт – повністю або частково (виключні чи невиключні права) – замовнику після завершення робіт [17]. Наприклад, той факт, що розробник створив сайт, розмістив його на домені замовника та надав доступ до панелі управління, ще не означає, що права на веб-ресурс автоматично перейшли до клієнта.

Окрему увагу слід приділити використанню сторонніх об'єктів інтелектуальної власності, таких як графічні зображення, шрифти, тексти чи відео. За відсутності правомірного дозволу на їх використання замовник може зіштовхнутися з юридичними претензіями з боку справжніх правовласників.

Правильне оформлення прав на інтелектуальну власність має вирішальне значення і в контексті залучення венчурних інвестицій. Якщо засновники стартапу можуть не лише представити інноваційний продукт, а й підтвердити документально своє право власності на ключові елементи інтелектуальної власності, це суттєво підвищує довіру з боку інвесторів і збільшує шанси на успішне фінансування [18].

Перед тим як інвестори вкладають кошти у стартап, вони обов'язково оцінюють рівень захисту інтелектуальної власності: чи достатній він для безпечного виходу на ринок, масштабування бізнесу та захисту від потенційних претензій з боку потужних конкурентів. Крім того, належним чином оформлена інтелектуальна власність є запобіжником від недобросовісних інвесторів, які можуть спробувати використати ідею або результати праці на власну користь.

Відсутність правового захисту інтелектуальної власності може спричинити для стартапу низку серйозних проблем [19], зокрема: втрату прав на розроблений об'єкт інтелектуальної власності; крадіжку ідеї, поява копій (плагіату) і посилення конкуренції; ризик судових позовів і необхідність сплачувати компенсацію за неправомірне використання чужих об'єктів інтелектуальної власності; втрату ділової репутації; відмову інвесторів у фінансуванні.

Щоб уникнути подібних ризиків, на початковому етапі фаундерам варто чітко визначити, які саме об'єкти інтелектуальної власності має стартап, і обрати оптимальні способи їхнього захисту. Захист інтелектуальної власності бажано здійснювати ще на етапі розробки продукту, до того як з'являться перші ризики несанкціонованого використання. Один із практичних інструментів – депонування: передача зразка об'єкта (наприклад, дизайну, коду, тексту) на зберігання до спеціалізованої установи з фіксацією дати та часу прийому. За результатом видається документ (сертифікат, свідоцтво), який підтверджує факт створення та належність об'єкта. Такі послуги пропонують патентні агентства, публічні бібліотеки, архіви, а також низка онлайн-сервісів [20].

Отже, інтелектуальна власність повинна розглядатися як невід'ємна складова інноваційного розвитку та стратегічного планування стартапів. Враховуючи високий рівень конкуренції у сфері високих технологій та стрімкий розвиток глобального інноваційного ринку, формування ефективної політики управління інтелектуальними активами має стати одним із головних завдань для засновників інноваційних компаній.

Ефективне управління інтелектуальною власністю має бути одним з основних елементів політики розвитку компанії, що може суттєво вплинути на її підвищення конкурентоспроможності на ринку. Управління інтелектуальною власністю в компанії складається з розвитку інтелектуальної власності, аналізу ринку, захисту прав інтелектуальної власності, дій, спрямованих на комерціалізацію, обмін ноу-хау та продаж прав, що є у власності. Стратегія управління інтелектуальною власністю повинна бути частиною загальної стратегії розвитку компанії. Стратегія для стартапів головним чином повинна включати високий економічний та інноваційний ризик, що характерно для таких компаній. Вибір стратегії визначається специфікою компанії, її бізнесом, інституційним та ринковим позиціонуванням. Компанія може вибрати активну стратегію, пасивну стратегію або повністю ігнорувати існування інтелектуальних активів та їх економічне значення. Більші компанії можуть дозволити собі вибрати активну стратегію, оскільки вони мають більші фінансові ресурси і, можливо, вже відіграють значну роль на ринку. Молода компанія вибере пасивну стратегію, витрачаючи менші суми на розвиток та захист інтелектуальних ресурсів. Через фінансові обмеження стартапів вони також можуть вибрати несплачений захист інтелектуальної власності, захищаючи свої нематеріальні активи за допомогою конфіденційності компанії та авторських

прав. Компанія-стартап може прийняти рішення вибрати дворівневу стратегію, тобто вибрати більш дорогий, але найефективніший патентний захист для стратегічного продукту та зберегти конфіденційність компанії та захист авторських прав, де це можливо [12].

Сьогодні чимало сучасних стартапів зосереджені на розробці цифрових платформ для комплексного управління інтелектуальною власністю. Зокрема:

- Trademark Now – платформа для автоматизованого управління торговельними марками;

- Cognition IP (стартап у рамках бізнес-інкубатора YCombinator) – пропонує інструменти для пошуку патентів, створення шаблонів заявок, а також супровід їх подання та реєстрації;

- Copytrack – спеціалізується на моніторингу об'єктів авторського права, виявленні порушень і фіксації неправомірного використання контенту без ліцензії;

- UDIAR (Unified Depository of Intellectual Activity Results) – створює єдиний цифровий депозитарій результатів інтелектуальної діяльності, що дозволяє депонувати об'єкти авторського права у цифровому форматі з можливістю подальшого продажу або ліцензування.

Інновації в юридичній сфері, зокрема щодо інтелектуальної власності, набувають нової цінності завдяки здатності забезпечити повний цикл захисту прав – від фіксації до комерціалізації.

Висновки. Отже, стартапи є важливим рушієм економічного зростання, оскільки саме вони генерують інноваційні рішення, створюють нові робочі місця та сприяють підвищенню конкурентоспроможності національної економіки. В умовах інтенсивного розвитку цифрових технологій та ринку інновацій особливої актуальності набуває питання ефективного захисту прав інтелектуальної власності, які виступають ключовим активом стартапів і часто визначають їхню ринкову вартість та потенціал залучення інвестицій.

Зважаючи на динамічне зростання українського стартап-сектору, постає об'єктивна потреба в удосконаленні чинного правового регулювання у сфері інтелектуальної власності. Зокрема, доцільним є розроблення окремого спеціалізованого законодавчого акта, який би враховував специфіку діяльності стартапів, врегульовував особливості правового режиму результатів інтелектуальної діяльності, а також передбачав ефективні механізми захисту прав як на етапі створення об'єкта ІВ, так і під час його комерціалізації. Такий підхід сприятиме не лише захисту інновацій, а й формуванню прозорого та сприятливого середовища для розвитку підприємництва в сфері високих технологій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про реалізацію експериментального проекту щодо створення на базі закладів вищої освіти, наукових установ мережі стартап-шкіл - інкубаторів - акселераторів : Постанова Кабінету Міністрів України від 23.04.2024, № 430-2024-п . URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/430-2024-%D0%BF#Text>.
2. Про інноваційну діяльність : Закон України від 4 липня 2002 року № 40-IV (зі змінами). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#>
3. Збанацький Д. В. Стартапи: юридичні та практичні аспекти. Ознайомча частина. Незалежний аудитор. 2013. № 3 (14). URL : http://nauditor.com.ua/uk/component/na_archive/155?view=material.
4. Про затвердження Положення щодо конкурсного відбору проектів для державного стимулювання створення і використання винаходів (корисних моделей) та промислових зразків : наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 12 грудня 2018 року № 1879 (зі змінами). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1421-18#Text>
5. Readiness for the Future of Production Report 2018. World Economic Forum. URL : https://www3.weforum.org/docs/FOP_Readiness_Report_2018.pdf
6. Національна стратегія розвитку сфери інтелектуальної власності в Україні на період 2020-2025 роки : проект від 06 листопада 2019 року. URL : https://drive.google.com/file/d/1oqjbxZiTempwJjaZsO1NoLt7fvP_qxj/view
7. Про підтримку та розвиток інноваційної діяльності : проект Закону України від 2021 року. URL : <chrome-extension://efaidnbmnmnibpcajpcglclefindmkaj/https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/gromadske-obgovorennya-zakonoprojekt>.
8. Про підтримку та розвиток інноваційної діяльності : проект Закону України від 2015 року. URL : <http://ndipzir.org.ua/archives/4015>
9. Мрихіна О. Б., Стояновський А. Р., Міркунова Т. І. Перспективи стартап-компаній у контексті конкурентоспроможного розвитку українського ринку високих технологій. Актуальні проблеми економіки. 2015. № 9. С. 215–225.
10. Ярмолюк А.А. Охорона прав інтелектуальної власності в умовах використання концепції відкритих інновацій. URL : chrome-extension://efaidnbmnmnibpcajpcglclefindmkaj/https://scc.knu.ua/upload/iblock/f63/u83yqj0s0w0qaovr019yk7qip80y4pdg/%D0%94%D0%B8%D1%81%D0%B5%D1%80%D1%82%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F_%D0%AF%D1%80%D0%BC%D0%BE%D0%BB%D1%8E%D0%BA%D0%20%D0%90.%D0%90..pdf

11. Інноваційна Україна 2020 : національна доповідь / за заг. ред. В. М. Гейця та ін. К. : НАН України, 2015. 336 с
12. Розумейко Д.О. Необхідність захисту прав інтелектуальної власності стартапів (міжнародний досвід). URL : <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/8b536821-ac7a-4c88-8b97-e8098428cbae/content>
13. Zhou H., Sandner P.G., Martinelli L., Block J.H. Patents, trademarks, and their complementarity in venture capital funding. November 2015. Technovation 47. P. 14-22. URL:10.1016/j.technovation.2015.11.005
14. Relevance of Intellectual Property for Startups. WIPRO. URL: <https://www.wipro.com/innovation/relevance-of-intellectual-property-for-startups>
15. Перерва П.Г. Інтелектуальна власність: магістерський курс: підручник / П.Г.Перерва, В.І.Борзенко, Т.О.Кобелева ; Нац. техн. ун-т "Харків. політехн. Ін-т". Харків : Планета-Прінт, 2019. 1002 с. URL:<http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/415723>.
16. Кобелева Т.О. Комплаєнс-безпека промислового підприємства: теорія та методи: монографія. Харків: Планета-Прінт, 2020. 354 с. URL: <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/54748>
17. Витвицька О.Д., Кобелева Т.О., Перерва П.Г., Ковальчук С.В. Стратегічне управління розвитком підприємства на засадах інтелектуальної власності // *Вісник НТУ "ХПІ"* (економічні науки) : зб. наук. пр. Харків : НТУ "ХПІ", 2022.
18. Перерва П.Г., Кобелева Т.О. Маркетингові підходи до моніторингу кон'юнктури товарного ринку промислового підприємства // *Екон. вісник НТУУ «КПІ»* : зб. наук. пр. Київ : НТУУ "КПІ", 2017. № 14. С. 468-477. URL: <http://ev.fmm.kpi.ua/article/view/10874>
19. Ткачова Н.П. Перерва П.Г., Кобелева Т.О., Формування інноваційної та інвестиційної політики промислового підприємства на засадах 158 збалансованої системи показників // *Вісник НТУ "ХПІ"* : зб. наук. пр. Темат. вип. : Технічний прогрес та ефективність виробництва. Харків : НТУ "ХПІ", 2015. № 59 (1168). С. 96-100. URL: <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPIPress/20638>
20. Шейн Є. Формування проектів створення об'єктів інтелектуальної власності на засадах стартап-студій. С.154-158 URL: [Shein_Formuvannia_proektiv_2023.pdf](#)